

Landskap: Skåne

Härad: Herrestads

Socken: Högstads

Uppteckningsår: 1933.

Upptecknat av: Jacob Bergström

Adress: Linkelgat Skurup.

Berättat av: Jacob Bergström

Född år 1864 i Högstads.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Uppteckningen rör Skriket.

Genom att modern blivit hårt skrämd under
 Havsandeskapet, kunde barnet få skriket. Min syst-
 er Anna Per Anders, f. i Högstads 1853, gifte sig i
 Bläntarp 1880 och blev staterkvinna vid Kernus
 gård i Bläntarps socken, Torra härad. 1881 flytta
 Per Andersson, f. 1853 till Assnäs gård, Sörde sock-
 en, Färs härad. ¹⁸⁸² Januari fick de en dotter, nu-
 mera bosatt i America, Hilda Charlotta. Barnet
 fick skriket. Anna sade till min mor, Bolla Berg
 f. i Högstads 1831: vad skall jag göra mot detta
 onda? Bolla Berg: du skall teja henne genom
 spålsone på en loftstige. Så skedde. Anna stack

barnet genom spolasse på den upprättsstående stegen
 och min mor Bolla Berg emottog barnet. Men
 detta såd hjälpte inte. Min mor Bolla Berg sade:
 ett annat såd är, att en skall skrämma dig, och
 då du blivit förskräckt, lägga barnet till bröstet
 att dia. Jag, berättaren, var där några dagar.
 En dag smög jag mig ut och vidett fönster ål yttre
 sidan på huset, uppenbara jag mig hastigt och
 ropa: det lever ¹⁸⁸² i huset. Hon blev förskräckt
 och lade barnet till bröstet att dia, men fortsatte
 att titta ut om det var riktigt, ty i så fall må-
 ste hon ju våga komma ut. Medan barnet dia,
 satt hon i en stor förskräckelse, men då hon
 inte såg någon eldsläcka, lugna hon sig. Jag kom
 in tegande och lätse som inget hade hänt och
 fröna teg också. Många år därefter talade vi om
 tilldragelsen, men hon sade, att skriket upphörde
 genast.

LUDVIGS UNIVERSITET
 KAROLINSKA INSTITUTET
 HJÄLP ARKIV

Landskap: SkåneHärad: SkerrestadsSocken: HögestadUppteckningsår: 1933.Upptecknat av: Jacob BergströmAdress: Linkelgat. SkurupBerättat av: Jacob BergströmFödd år 1864 i Högestad.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV3

3

Uppteckningen rör lik-saker

1872-79 komma kvinnor ur andra stugor i Högestads
fattighus in till berättarens mor Balla Berg, f. 1831 i
och för konversation. Man tala om allt mellan him-
mel och jord, ja, prästa Langer kunde till och med
berätta, att en luftseglare i halvgj. flugit till vä-
ders, men kom upp i blix och dunder = "äsha", men
halvgjen gick över skyarne och ovanför var sol-
sken, och det under ³⁰⁰ var ett svart åshvädre.
Man tala om döingar, tidigare skildrat i minna
tävlingar och vad de döda skulle ha med sig i
likkistan. Om en kvinna var i sådant tillstånd
att hon snart skulle undergå förlösning, men

avled före förlossningen, skulle man lägga en
"gnidesten" = av glas, (märk: det är från tiden, denna
sed, då man icke hade strogjärn), men gned det
tvättade hinnat med gnidesten av glas, cirkelformig,
och barnplagg = linneplagg i kistan, ty det ansågs ett
kvinne skulle förlossas i graven och på detta sätt
ville man underlätta hennes besvärigheter efter
förlossningen. ^{Uttåt} av Balla Berg. Elsa
Mäns förs. f.d. nämndemans kvinnas f. i slöje-
sted omkring 1795 inföll: ja, det är ett gammalt
bruk. Prästen Ingar: ja, det är det, men jag tror
inte att de lägga sanden i kistan numera. Men
strök nu med strogjärn 1874, så att gnidningen
av lintyg med gnidesten börja höra till det förgång-
na, och 1874 var det ej många som hade gnidesten.

Landskap: *Skåne*Härad: *Toona*Socken: *Yckeröd*Uppteckningsår: *1933*Upptecknat av: *Jacob Bergström*Adress: *Vinkelgatan, Skurup.*Berättat av: *Dr. Per Ralf.*Född år *1858* i *Yckeröd*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Uppteckningen rör *Majsjungning.*

Jag, Jacob Bergström, har tidigare i mina tvölings-
skrifter omtalat majsjungning i Yckeröd och
dets gillen och hur en präst i Domb på 1850 talet
fröbjöd ungdomen, vid strängt ansvar, att alltså
mer meja Yckeröds kyrka, som tidigare var bonh-
ligt till midsommardagen. Prästen hette Wigren.
Tidigare meja man Yckeröds kyrka till midsommars-
dagen och ungdomen stasso till kyrkan och den dagen
offor man till präst och klochar (tidigare skildret).
Prästen kom till att anfylla som präst och under
tiden han innehade detta kall, lyckades det inte honom
att fullständigt förkväva majsjungning och majgillen
i Yckeröd.

Veberöds kyrka blev aldrig mejad mera, men
majsjungning och majgillen fortsatte, och man
hörga igen, efter prästen Wignus försvinnande att
ängra stess till kyrkan midsummersdagen och
hörga åter den dagen offera till präst och klockare.
Dagor Per Rolf berättar: 1877 var jag med och
sjöng maj för första gången. Dalbovgsafton hade
vi en fiolspelare och en klarinettblåsare med.
Eli fingo freuningar och ägg. Endast flickor och dräng-
ar hörde till gilleslaget, pojkar och flickor, under-
åriga gick icke deltaga i dessa gillen. Eli hörga
fingstafton, fingstedskväll annandagsfingstafton
och så fortsatte vi varje lördags- och söndagskväll
till midsummersafton. Då flickor och drängar kom-
mo till gillesgården = utsatt klockslag, par om par
fiolspelare och klarinettblåsare stod i förstu-
gan och spel och blåste av alla krafter för varje par

som trädde in i stugan. Nu gick vi sitta till bords
och äta och fiolspelaren och klarinettspelaren stod
och musisera på golvet tills vi ätit. Bönderna kuro
till gillesgårdens allt vad som ätzick, men vi sålde
en del ägg för att få penniger till brännvin.

Vi jingo vid alla dessa gillen två måltider och
det var lika bra som det finaste bröllof. Skj-
visan glömd. Det var ju böndernas egna fädrer
och söner, de flesta pigor och drängar, därför denna
stora frikostighet. Prästen ställde det så att det
blev sist missen i Veleeröd midsommarsdagen.

Vi samlades i gillesgården och stessade fram om fram
till kyrkan och musiker spela före i tåten till kyr-
kogårdsgården. Musikanterna återvände till gillesgården.
Någon en psalm sjöngs stod prästen i sakristian och
drängar och pigor gick uppför och offera på altaret åt
prästen och kyrkan. De jingo lägga vad de ville.

Om ättehögar

Jöns Larsson boende i Vindelgatan, Skurup, fr. 1861
i Skivarp sochen. Där var i äldre tider en bondgård
i en dal, kallad ålemälla gårdens och två ättehögar
ovanför hette ålemälla högarne. Fera högar var
ett hal grävt, min mors sate: att man därstädes sökt
efter fanningar. Ålemällaren sökte plöja ut ätte-
högarne, men då hästarna kommo en aln nära högar
ville de inte gå, så att ^{det} blev omöjligt för honom att
plöja ut ättehögarne. Två högar kallades Alnehög,
Två högar kallades Tjörghög, och en kallades Hoha-
höjskachen. (Märk: i Högestads Gung finns en lecke
kallad: Holahöjskachen). Det språkade mycket vid
de högarne i Skivarp. Jag såg aldrig något språk,
men var mycket rädd då jag skulle gå förbi dessa
högar. En gusgrav finns i närheten. Det sades, att

en jude skulle ha blivit rånmördad där och att den juden gick igen, vid den plats där rånmördaren begravt honom, och de gamle ankte, att man där funnit bevrangel, som man ansåg stå i förbindelse med rånmordet. Rånmordet skulle dock likväl ha hänt så lång tid tillbaka att ingen minnes när tilldragelsen ägt rum. Men det fanns de som sett judens vålnad vid gusegravan.

Stenmålsgården är för länge sedan utplömd från jorden av Skivervs sacher bruk, men i äldre tid skulle vid den gårdens färrits en vattenmølla, 2 par hästars areal.

Uppförelsen av Jacob Bergström 1933.

adr. Vinkelgatan, Skiverv.

Samme berättare: De gamle i Skiverv, sade, att löjtemannen hade sitt tillhåll i den gamla boydestuga, men jag var aldrig inne i den.

Skriket.

Enkefru Karna Rosengren i Skurup, f. 1863, berättar:
1898 en dag det var svår iska om kvällen kom en gram-
kvinnas in ropande: harre jussas, Ni kommer icke
hem och jag villar icke vara ensam. Jag måste springa
från husen, oaktat hon hade två små barn. Min
man Anders Rosengren f. i Bläntorp 1851 gick in
till henne och blev där under åskvädret. Hon ropar,
då hon kom, så att jag blev förskräckt och jag var
havande. Följden blev att barnet fick skriket, hon
förväntade sedan skrämman mig, men jag blev icke
rädd, ty jag förstod genast syftmålet, så att det
halp inte. Ett annat medel var, att man skulle
stjåla något som egaren genast sakna och kom att
segara för. Jag tog hos henne en trätt och lade den i
väggen barnet skulle sova på i 9 dygn, men detta halp
inte, i tyste lade jag trätten tillbaka, men detta halp inte.

3741

Ett annat medel var, att soga barnet över dörr-
tröskeln med en kvast. Man lade barnet vid dörr-
tröskeln och fjörde barnet över tröskeln med en kvast,
men det hjälpte inte. Barnet avled vid 7 månaders ålder.
Di sökte läkare men allt förgäves.

Alfprtecknat av Jacob Bergström, 1933.

Linkelgatan

Skarup

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

N° 9. 3741

Målesjugan = Måttjugan.

Jöns Leason, född 1861 i Skivarp socken berättar: Då jag var omkring fyra år gammal hade min mor fått för sig att jag hade målesjugan, ty sände hon endel efter en kvinna som skulle måla = mätta, mig. Jag var så stor att jag minns hur hon mätta mig med en tråd, men kan icke beskriva hur det gick till. Jag har tänkt på saken sedan, men jag tror inte att jag var målesjuk. Hans kvinna, som bodde i Vinkelgatan, Skurup, säger: de brukar mätta 9 gånger ^(9 dagar apå) och för varje gång slå en knuta på ullgarnstråden var med som ansettats. Tråden fick nu nio knutar. Denna tråd skulle man lindas om lemnets lemn där strumpbandet har sin plats. Där skulle det sitta tills det blev uppblått och samtidigt skulle sjukdomen vara borta. Detta var det verkliga botemedlet, men min mor trodde ej på mätningen, därför tiggade hon nio slaps mat. Blyttkont

(Se historien N° 8.)

Skriv endast på denna sida!

av J. Bengtström
1933

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Jesu lidandets historia (Fastan).

Enhan Karna Larss, född i Gårdslov 1842 berättar:
jag kom som fagar till Gärna i Ölseröd. Här iakttag
man mera försiktighet än annorstädes. Man fick
hålla fastlagsnupptag, ^(fastlagsmåndag var det slut) men sedan var det slut med
ungdomsgillen under fastan, ty det skulle förvärra
jesu lidande. Ingen fick taga ut lysering om
fastan, och man skulle ^{gå} svartklädd till kyrkan
under hela fastan. Någon avveikelse för den
vanliga kosten var det icke, men då man skulle
gå till nattvarden, måste man under fastan nog-
grant iakttaga förhållningsreglerna, nämligen:
att fasta och lekamen bereda sig. Vid andra tider
då man gick till nattvarden, kunde man dricka
en kopp kaffe fört och äta en tvästyvers-skopa,
men detta ansågs oördigt under fastan, ty det ökar
jesu lidande. Alfströmet av Bergström länkelp.
(ingen fick hålla bröllop) Skriv endast på denna sida! Skurup

N° 11.

3741

Högestads p.m.

18

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Faskavechan.

Blåmåndag, den dagen skulle man ha nio slags
kålsoppa. d.v.s. nio slags kål i soppan.

Uttetisdag, skulle man ha stensagor = flätter
stora, bakade av leggmel och vass.

Askeonsdag, skulle man läsa ut vechan.

Kvällen före skärtorsdag skulle man teja in bak-
ugnssredskapen, som annars hade sin plats på
två träbräder under stugufönsten, och skrivboos
med krita på alla portar, dörrar, lunkar, på
det att hävorna som skulle resa till Blåhulle inte
skulle få någon milt i det huset eller gården, dessutom
skulle man sätta stål i gödselhögen. Sakttog man
desså försiktighetsmått, hade man inget alishag av
hävon. Man visste endast att de begagna bekyns-
redskapen och for upp genom skorstenspipan, men
ingen riktig föreställning om deras fjöd eller åter-

Mågi före
skärtorsdag

Blåhulle

komat hade men inte. Man visste inte heller var
blåkulla var belägen, men man trodde att
de voro i helvetet under tiden och hälsa på
"fan". Ty hävorna hade för att kunna häva först
mäst given sig fan i värld, och de gladda sig åt
jesu lidande, så att man kan säga att det var
en julefest hos "fan" man fira, ty verben
"fan" eller hävorna tälde jesu, ty jesu namn
kunde ju nedslä allt, därför var det ju en
förargelse för "fan" att ha en sådan matsten-
dare.

Någonfär så berättar min mor Nalla Berg f. i
Högstadi 1831 och de andra gamla i fattighuset.
Hörde undertecknad själv att deras åsikt om bli-
vulla gården var i likhet med de lilla släktens.
Ingen, vem jag än talat med, har annan uppfatt-
ning om skärtorsdagsnatten.

Skane
Diverse härad.

N° 12 - 3741

20

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Berätt. av olika personer
1885

Väderleksspådomar.

→ Balla Berg f. i Högstadi 1831 säger: De tre förste
månaderna heter: Tor, Bliel, Fare.

Bliel febr. är kråkorna fetast och kan man
skjuta en kråka då får man en god soppa.
Om Skyndelmässa har dagen räckt to timmar.
Nu skall man ha halv fodrat, har man mindre
kommer man att lida foderbrist. Nu har man
Skyndelmässoknuta att vänta, sedan en fast-
lagsvinterknuta, en stora vinterknuta och en
vinterknuta. Fare med sitt fagra skugg,
lockar alla små börn under vägg. Tredja torsdagen
i Tor träder Toran på sken och gör. De är nitt
och de lika långa, de skall man lägga sig i slju-
set. April 1. Middagen in, gästiken ut.
Nu oven anförda framgår, att man kalla mäs-
sade Tor och Fare. Afpteknat av: Bergström
Toran kommer 3 1/2 torsdagar i mäs. Skriv endast på denna sida! Skrup 1933

Sammanberättelse.
3741

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Tredje torsdagen i För, två är det lika mycket under
jord som ovan jord. Om vintern när stugudör-
en knärker, d. v. s. om det sprakar i gångjärnen då
man öppnar, är sträng frost nära. Om stuga-
dörren rinner, blir guktig att en dropps vatten
rinner neråt, är snart töväder. Om en karm med
svarta skyar syns över sjön (i Högstads blir det
söder,) få vi regn. Om skyarna äro eldråda vid
solnedgången = klar natt. Vid uppgången: Våthett.
Om solen ger röd ned är storm snart för dörren.
Om en ring bildats kring minen = "ödegård,"
men upptecknaren har totalt glömt ned detta
betygde.

Då hornuven gal om vinterkvällarne, betyder detta
en sträng längveri vinterknuta. Om kaltrastarne
flyga intill människoboningar om förvinter, har man
en sträng vinterknuta att vänta.

Om Äkerhönsen skrika en vinterkväll, kan man
väntas en långvarig sträng vinterknute.

Der Pitter Katt ligger sin hatt, skall den ligga till
fjorernatt. Frys det fjorernatt, skall det frysa 40
nätter därefter. Så länge graderna sjunker
före Dalborg, skola de gå tjugafter. Mårk
1752 var Dalborg den 12 maj, 1753 12 dagar tidigare.
Hur kan detta förlikas?

April snö är lika bra som jara-gö.

April regn ger frukterna hägn.

Om det regnar friskdagen kan man så höra från höga
beachar = god linsköod.

Vät fringst = fit jul.

Midsummerdagen ansigs hälsobringande, natten mellan
midsummeraftan- och dagen. Övriga dagar ansigs befräm-
ja vaxthjheten, men särskild nyttig var den vid befräm-
sing av linneväxter och om hösten å den utbredda hören.

Midsom-
m ar dragg.

Samme berättelse.

Mars torr, april vät, maj kall, fyller bondens lador
all, men april torr och sen, är bonden till störtomän.
Om det fryr före mitt, skall det frysa 40 rätter efter.
Om det regnar sjusoverdagen, skall det regn sju
veckor efter. Om sommaren när det regnar och
solen skin på någon plats = ilingaregn.

Tän Emma Hedlund i Dörröd, Uckeröd, Torne härads säger:
Så kommer Titter gång och ändrar alla täng-tecken.
= aug. 1. Han är f. i Genarp 1864, Bara härads.

Hans Mårtensson i Klaggeröd, Skinnings socken säger:
Om det regnar advent ny, skall du få köa din ko
döb till ky. Han är född i Skinnings omkring 1870 i
Övermenhags härads.

Johan Jönsson i Skinnings f. omkr. 1875. säger:

Maj kall, april vät, är något att glädjas åt.

Om flugorna äro särskilt många en sommar morgon, snart
regn.

Lyte.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

24

Magnus Jönsson, som boende i nr 33 Slivningsg.,
 Ömmenlångs härads, f. 1891 i Öckeröd, Torne härads
 säger: Min far Jöns Jönsson, se Jöns Jöns berättelser,
 hade en knuta i handen, som upptätt för senare åren,
 stor som en valnöt, vid fiskfingrets ratända. högra handen.
 För omkring tio år sen, gick han bort till ett ställe
 och frågas om han gick loss att be den döde taga
 lytet med sig i graven. Detta tillstoddes. Dagen
 efter kom Jöns Jönsson tigande, gick in i liks-
 rummet och nämnde den dödes namn, tog denda-
 des han och beströvt knutan med denna och bed
 den döde taga lytet med sig i graven. Allt ut-
 föll i önskad riktning och nu är knutan borta,
 men Jöns Jönsson har inte velat tala om detta
 för upptecknaren av Jönstans för, att man
 kunde i så fall förfelas. Upptecknat av J. Bergström
 Skurup

Liktornar.

Samme berättare som i no. 13.

Man kan gnida liktornarne frⁱ ett föremål, där
ett svin gnidit sig och detta skall göras tigande tre
gångar och säga: jag tyckte där var något, men
där är inte något. Är det ett mank^ön, skall den
stryka handen där en so gnidit sig, och är det
ett kvin^ök^ön, skall denna gnida handen där en
vone gnidit sig. Allt tigande och efter salund-
gången.

Allt strykas liktornen med ett halms^ötrå tegat i
gödselhögen, med ett knä frⁱ, och sedan begrava
strået i gödselhögen, så när detta rufn^ött, är
liktornets hosta. Detta senare liksommedlet an-
vända hans kvinna förra året och allt utföll i
önskad riktning. Alf^öteck^ö av J. Bergström
Skurup

No 15.

3741

Himmvinge p.m.

26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Födelsemärke.

Samme berättare som i nr 13.

En hoverikonde i Kinkelaen, under Bällinge gods i Bläntarps socken, skulle låta betäcka ett sto hos en bonde i Bläntarp, Olof Lihult, efter gårdens namn, Lihult, för 17 år sen. Hoverikonden Lars Persson, nu boende i Genarps socken, Berra h. Olof Lihult sock, sedan proceduren var undan-
stod: du kan sätta in stoet i stallet och gå in och taga en sup. Så skeddde. Ko- och häststall voro i ett. När stoet kom in om dörren fiska det först se en rödhjälmig ko vändande huvudet mot stoet. Följden blev att fälet blev rödhjälmit liknande koen, och blev en riktig fuling. Håsten lever ännu och ser nedstygglig ut. Lars Persson är omkring 60 år.

Alf Pettersen av Bengtstom, skuraf

Trall down.

№ 16

3741

Myrt. Jak. Bergström
Stenkung
Ber. Alka. personer

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

För omkring 60 år sen skulle makarna Rasmus
Gidl resa till Uptad, och kvinnan befallde pojken
att under dagen kärna smör. Pojken hade kärnat
hela dagen, men kunde inte framkalla smör.

Rejan beklage sig för Gidan, då hon kom hem,
att hon omöjligen kunde framkalla smör.

Gidan: så den djävulen har nu varit framme igen. Hon tog kånan och gick in i skorstenen, stängde dörren och om ett ögonblick kom hon tillbaka och sade: kånan nu, och om någon minnt hade man snö. Skrifteck. Skrif endast på denna sida! Mergt för, skrup

Skriv endast på denna sida

Tralldom.

Samme berättare som i nr 16.

Sjukdom hade innästrat sig i karesättringens hus
en hovesrörande i Wrangeliäcken, Svöde socken,
där jag var liten. Man såkte Gidan i Getsholmen.
Någon hade dött. Gidan: Kvinnor äro förtrollade
och tralldomstyget skall finnas i ladan. Detta
måste avlägsnas, i annat fall dör alla kvinnor.
Ja, svarade bonden, men var skall vi finna
tralldomstyget. Gidan såg sig omkring i la-
dan. Gidan: Bryt upp stengälvat här. Så skedde.
Då de uppbrotit första stenen, låg under denna
en ask med tralldomstygg uti. Denna uppbö-
des och man uppböde sjukdomen.

Alfptecknat av J. Bergström

Skurup

Gidan var generalkrachselverska, mycket anlitad.

Trolldom.

Fru Lina Jönsson, f. i Genarp, Boke härad, 1895,
berättar: jag tog tjänst hos Jöns Pers i Österp, Ever-
lov, det hemman, man nu kallar kulturen, 1911.
Kvinnan var ytterst vidskeplig. Om sommaren
då korna gingo i besage och vattandrag, stungo
insekterna djuren att de blevo såra i spe-
narne. Kvinnan sade: det är din skull, ty
du har tvättat dig i bäcken. Jag hade tvättat
mig i bäcken om händerna, men vattnet
var rinnande att oönlighet kunde icke uppstå.
Kvinnan sade: nu skall du gå ner och hämta
vatten i bäcken och tvätta dig här i hemmet,
sedan skall du gå till bäcken och kasta
vattnet mot strömmen. Så skedde. Men det var
då insekterna böija upphöra. Kvinnan: där ser
du att du varit orsaken till detta onda. Jag tog.
Nu ser jag hur orätt hon hade.

No. ~~17~~ 3741
 Mpt. 2. *Boerghorn*
 Van. *Chapman*

227

Da jag var i Everlöf hörde jag, som boende i nr 33

Slade alla kvinnor iakttagit denna försigtig-
het, skulle angelika sjukhan aldrig mer kom-
ma ifråga, men barnaföderskorna välla den
själva denna sjukdom, nämligen: barnen.

Derför kallas sjukdom: målesjukan, ty den
härleder sig från Kvinnans måttasping av
kläder under havandeskapet. Måttteek. av

Skriv endast på denna sida!

Bergström, Skursk

Gengångare.

Esna Bergström, f. i Bläntarp, 1867, berättar:
1904 då vi köpte hemmanet av Sven Petter Olsson,
i N: 4. Kläggeröd, Slumminge, hade han inrättat en
undantagsstuga åt sig, men fick den icke färdig.
Han flyttade bort till sin son, f. d. soldat och Palm-
granne till hemmanet. Sedan vi tillträtt hem-
manet 1904, kom jag ut en kväll i köket och
där stod Sven Olsson, han avled 8 dagar efter
avflyttringen. Jag ropade: herre jussas! står Sven
Olsson här, med den samma förevan Sven Olsson,
och att han var iklädd sine vanliga kläder.
Min mor kom till att bebo undantagsstugan.
Det dundrade på luften och det skrapade i skorstens-
pipan, liksom murre var i fjärd med att
läggas upp skorstenspipan. Mor blev rädd.
Född i Bläntarp 1830, Kersti Stoltz.

Samme berättare.

Så gick det sågat är och en kvinna och en man
kom för att kina hus. På såde: vi ha ingen annan
plats än golvet i undantagsstugan. Det regner
och luffarna ligger i helm på golvet. Kvinnan
under natten: vad är det för djävlar som
är på loftet och i skorstenspipan? Men hon
teq. Vi sålde nu en ko till två ~~stygöter~~ syst-
lar i Dörsöd, Dörsödomkr. 1911. Man kalla
dem Plirhan. När vi vore där med koen
kom en gammal kvinna in och vi talade om
spökan. Kvinnan: ja, det härleder sig
derutav att Sven Olsson her arbetat på
skorstenspipan en söndag. Så fick de gå igen
och mura, även son de blev döda. 1914 sålde
vi hemmanet till Johan Persson, envarade ägare.
Han hade hört spökan, men en dag slog åskan

3741

Samme berättare.

ned och krossa spöstenspipan, så att
stenarna flög inåt gården. Men efter den
dagen upphörde spökenhet. Man ansåg att
åskan skjälslaget tralldomstyget. Sen
Olsson gick nu lättare ro i sin gift-
sammar i Slumminge kyrkogård. Han var föd-
omkring 1835. Otänkbart.

J. d. soldat O. Palm avled i år, något sinnes-
sjuk på hospital i Lund, omkr. 56 år gammal.

Uppptecknat av:

J. Bergström
Skarp

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

N 23.

3741

Klä = Skabb.

36

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Jöns Lersson i Linhelg. f. 1861 i Skiverp, Dammshögs k.
berättar: I slutet på 1860 talet grassade klä och många
voro de som ledt olyckligt av denna sjukdom. De
måste kläda sig nakna och smörja kroppen med
beecholja. De måste om sommaren ligga nakna
i solen och då det var kallt stå vid en kakel-
ugn. Hela kroppen var överhöljd med sårskar
och en brinnande klåda upptod. Jag fick endast
klä på hakan, som stod i sårskar. Jag var vak-
tfull. Kvinnan sade: jag får smörja dig med
"flud" = grädd. Sedan hon smorde mig med flud
ett par tre gånger torke lindharna och föllo ur.
Andra krassa svavel och blandade i stekflätt
och smorde sig med. Detta var en gråsig sjuk-
dom och grassade vida omkr. på 1860 talet.

Upptecknat av J. Bengtström, Skiverp

Skylelase.

Lase betyder: linneplagg, korra-lase, = disktrasa, jag har tvättat några lase idez = linneplagg.

Herrstads och Toona härads.

Isak Bergström, f. i Högstads, Herrstads härads 1861,
berättar: 1890 bodde jag i Everlöv, Toona härads, min
hustru i första giftet Anna Andersson f. 1866 avled
1890. Nu skulle hon klädas och smickas Anderssons
hustru i Råde, Everlöv, jämte en grannhustrus kläde
likt. Fru Andersson: har du en gammal ullsax, ty
en sådan skall läggas i kistan hos liket. Isak B. ja,
här är en oduglig sax. Denna lade hon i kistan vid
sidan om liket och en linne-lase, jag vet inte allt
hon stoppa i kistan. Troligen även laseplagg.
Då man klädde ett ungt kvinnligt lik och man be-
fara i Everlöv att kvinnan möjligen kunde resa be-
vande, lades dylikt i kistan, ty man trodde att då tiden

kom, att hon skulle bli förlossad i graven. Dessa
 saker skulle underlätta den dödas besvärigheter.
 Sedan man dragit en sårh på liket skulle övers
 likets könsdelar läggas en skyl-lase, ett stycke
 linnetyg. Detta fick icke rubbas sedan, ty sky-
 lelasen var av allt det viktigaste. Begravningen
 tillgick så: Man placerade likhistan på en större fjäder-
 vagn, ingen grangren, inga prestaver och graven
 kläddes icke. Man bar liket med långa vita "hånkle",
 som gingo i län, privata personer egde sådana,
 rika bönder. De kändes om kistan på fjärdens smit
 kyrkan och man lade en ända över elen. De var
 långa, "bäre hånkle". Jag hade inga freminingar till
 någon kran, och var sådana var till salu visste
 jag icke. Begravningsgästerna, de manliga, tillskulle
 = höjde graven och efter ~~mässan~~ begravningen gingo
 begravningsfalket i kyrkan. Liket hade händerna vid sidorna
 ovan på laburet, men under var utsträckt, barnplagg, m. m., ^{Pan} skenup.

Skyle-lase.

Elna Bergetröm, ^{borna h.} Sluiminge, Hemmenhågs kyrad
f. i Bläntarp 1867, berättar: Då ett lik skulle klä-
das i Bläntarp, skulle alla lik, både manliga och
kvinnliga, både unga och gamla, ha skyle-lase.
Gamla kvinnor i Bläntarp, hade både mennens
och sin egen likklädsel i beredskap och skyle-
lase var icke utegländ. Man skulle i Bläntarp,
i likhet med Everlöv, grannsocknar, sedan
skjortan eller särkan dragits på liket, sticka in
skyle-lasen över könsdelarne. Detta var nog,
så att om en kvinna som var behjälplig sade: ja,
nu har jag insett skyle-lasen. Foo ej de an-
dra närvarande då detta skedde, godkändes ej
uppgiften, utan man undersökte, om det var
med rätta förhållandet överensstämmande.
Svettduk över ansiktet hade alla lik, men dessa

kallades ansichtsöverdrag. Min mormor född i
 Yllstorp, Sörs härad? (Yllstorp - Björka) 1802. Hon sade
 på 1870 talet. jag var med och klädde ett kvinligt lik
 i Bläntarp. Strax satte vi en särk på liket och satte
 en skylt-lase över kändelcane. När kistan blivit
 färdig, hade liket förut att det blev fullkomligt
 styft. Under arbetet med klädseln, miste vi
 runda på liket. Sedan vi gått lakanet svept om
 liket, kom jag att tänka på, att skylt-lasen möj-
 ligen hade flyttats ur sitt läge. Di undersökte,
 och skylt-lasen hade flyttats ur sitt läge.
 Vi fick nu mycket bry för att få skylt-lasen
 på rätt plats, emedan liket var styft. Slut-
 duken kallades: ansichtsöverdrag. Hon hette
 Elna Andersson, och en del år var hennes men-
 tionsbonde under Södeborg. Hon hade i 50 år
 varit kräftor till Södeborgs slätt, (och varit
 av 1830m.

(inpliket av Janne Bergström)

3741

sladder-mär till Greven i 30 år).
 Denne Elma Andersson berättar: En gång
 hade man klätt ett lik och glömt att lägga skyle-
 kläde över kändelarna. Liket fick icke ro i
 sin grifte-kammare utan kom hem och hennes
 gestalt igenkände man. Oad var att göra mot
 detta. En klah sökte man. Denne förklarar:
 Har ni lagt skyle-lase i kistan. Nej, det hade
 de inte. Ja, där ligger felet. Nu måste de gå
 till gravan och arbeta sig ned till kistan och
 lade på kistan en skyle-lase, och den döde
 fick sedan ro i sin grifte-kammare. Varför är
 skyle-lasen så nödvändig? Jo, frålsaren då han
 uppstod och for till himmelen, hade han icke
 annat på sig än en skyle-lase. Allt rutner i
 jorden, men skyle-lasen rutner inte, och på upp-
 ständelsens dag, blir den bra att ha i likhet med
 frålsaren då han uppstod.

skriv endast på denna sida!

upptecknat av
 1300 - Thump -

Målesjugan = Måttosjukan. Spöwer,

Fru Hanna Jöns Lars f. ä. v. 10 ^{Femmenhågs l.} Skurup, 1863, berättar:

Då jag var barn hade jag målesjugan. Nu kallas man denna sjuka "engelska sjukan". Min mor gick för mig ställen och tiggade matvaror, ty målesjugan har många grenar. Nu tog hon bröd, kött, platt, smör, ost, så att hon fick mig olika slags mat. Detta rörde hon tillsammans, men kvantiteten skulle ej vara större än en bra femöring, ett beornit kunde äta upp den för en gång, i form av en pennekeka som hon baka på järnjärnet. Så snart jag åt det detta blev jag ganska frisk, men dessa matvaror måste icke allena stå tillräckligt, utan man måste också gå för mig ställen att tiggas dessa, emedan hade det inte haft denna kraftiga verkan, men nu vill de inte gå och tiggas, nu såha de Linhamns kuringen.

Uppskrift av Jacob Bergström, 1933

Uinbelgatan, Skurup.

Hur man kunde taga mjölk från en
annans kor.

Jöns Jönsson, nu boende i Ekeroöd, född i Vamby 1865
berättar: Då jag var liten blev jag uppfosttrad hos
en lantbrukare Anders Lersson, Silvåken, Forsta h.,
jag hörde de gamla säga: Om man vill stjäla
mjölk från en annan bonde, kan tjuren gå till
barnets skolada och insli ett stycke stål i en
stolpe i kostallsväggen, ett stycke av en fil eller
som dessa stolpar alltid voro behäftade med
springor, kunde man också insätta äggen av en
fälekkniv och bögte äggen utåt, så att en del blif-
svär i stolpen, så skulle de korna icke giva
närmare mjölk, men däremot skulle tjurens
kor giva dubbelt. Det skulle göras tigrand och så
att ingen såg det. Berättat av Jacob Bergström 1933.
Elfvikens län

N° 7. 3741

Lyte.

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

jöns jönsson, nu boende i Telestad, född i Vamle 1865
berättar: då jag var i skollådan hörde jag de gamla
i Silvåna tala med mina gosterförelädrar Lars
Andersson, att Hammerlunda kyrka skulle ha
en ovanlig krant med sig och många sjuka sökte
bot vid denna kyrka, Frösta, Hårad? Om en hade
lyte skulle den gå till Hammerlunda kyrka efter sol-
nedgången och en dag det regnat. På de liggande grav-
vårdar var vanligen någon fördjupning, så att en
vattenpöl kunde ~~bli~~ bli kvar. Nu tog man under
tystnad en linelapp, loppa den i denna vattenpöl,
och tvätta lytet med, och lytet skulle försvinna.
I äldre tider skulle många ha sökt bot vid denna
kyrka. Lappen man tvättat lytet med skulle nedrotas i jorden i

Alpsteckenat av Jacob Bergström 1933.

Unkelgatan, Skurup.

Hammarlunda kyrka fr^o 1870 talet.
Samme berättare som i nr 5.

Hammarlunda kyrka har stått sedan synda-
floden. Denna kyrka var berömd fr^o att ha
en underbar krant med sig och många voro de
som wellfärdw till Hammarlunda kyrka fr^o
1870 talet och tidigare och vid denna kyrka
söptes för allehanda krenkhet. jag hörde aldrig
om talas varken f. t. Olofs g^o eller källa, då jag
var liten, men troligen har Hammarlunda kyrka
h^ort en krantigare värkan än f. t. Olof, emedan
Hammarlunda kyrka stått sen syndafloden.
(Prästa Ing^o i Högst^o sad^o 1874: Nedre by kyrka
har stått sedan syndafloden. Endast dessa tvänne
kyrkor har under tecknad hört att de stått sedan
syndafloden). (Prästa Ing^o: to beattinger som voro tilliinga
kunde driga klackern från nedre by, till Övre by. Yngre and^o Kunde.

Hammarlunda kyrka, Fösta härad.

Samma berättare som i nr 5.

Då jag var liten hörde jag hur folk från både nära och fjärran sökte bot vid Hammarlunda kyrka. Jag minns att de togo en yngre person, mans- eller kvinnas her jag glömt, som var sinnesjuk till Hammarlunda kyrka en kväll efter solnedgången och ledde denne tre gånger rätt omkring kyrkan och tre gånger avigt omkring kyrkan, allt tigen de. Om den sjukes skulle med sina händer beröra kyrkan her jag glömt, men något i den reägen var det. (Måttchusen: då de gingo omkr. kyrka, sade de samvikt: 1ste varvet i fadrens, 2de sonens, 3de den helige andes namn, och motsatsen, i den helige andes, sonens och fadrens namn. För 59 år sedan hörde jag Präste Inger i Hågestad uttala dessa orden, men detta var vid en kyrkas invigning.) (Präste Inger f. omkr. 1825 i Nödraby².)